

Л. І. Грабован,
суддя господарського суду Одеської області

УДК 346.91.:347.736

ПРОБЛЕМИ ПОГАШЕННЯ ВИМОГ КРЕДИТОРІВ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО БАНКРУТСТВО БОРЖНИКА, ЯКИЙ ЛІКВІДУЄТЬСЯ ВЛАСНИКОМ

У статті досліджуються проблеми розгляду справ про банкрутство боржника, який ліквідується власником; способи та порядок погашення вимог кредиторів у цих справах; проводиться аналіз норм законодавства України, наукових досліджень та практики господарських судів; пропонуються зміни до законодавства про банкрутство.

Ключові слова: банкрутство, боржник, що ліквідується власником, вимоги кредиторів, погашені вимоги кредиторів, ліквідація юридичної особи, процедура ліквідації.

Одним із напрямів дії Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є організація погашення вимог кредиторів у справі про банкрутство. Поряд із вирішенням проблем боржника у цьому випадку особливого значення набувають заходи до задоволення вимог кредиторів, які внаслідок неплатоспроможності боржника та неповернення боргів можуть поповнити ряд неспроможних підприємств. Тому законодавче визначення та практичне застосування порядку та способів погашення вимог кредиторів є досить актуальним.

Дослідженню проблем, які виникають при застосуванні законодавства про банкрутство, присвячені роботи таких вчених і юристів, як Р. Г. Афанасьєв, О. М. Бірюков, І. О. Вечірко, В. В. Джунь, О. А. Латинін, Б. М. Поляков, П. Д. Пригуза, М. В. Телюкіна, Г. Ф. Шершеневич та інші. Переважна кількість сучасних наукових робіт зосереджена на дослідженні основних засад банкрутства.

Питання погашення вимог кредиторів знайшли своє відображення фрагментарно у працях таких вчених, як В. В. Джунь, Б. М. Поляков, О. П. Подцерковний, О. А. Латинін, П. Д. Пригуза та інші. Разом із тим, окремі дослідження правового регулювання способів та порядку погашення вимог кредиторів у справах про банкрутство та у справах про банкрутство боржника, який ліквідується власником, в Україні відсутні.

Метою цієї роботи є виявлення та вирішення проблем, пов'язаних із погашенням вимог кредиторів у справах про банкрутство боржників, які ліквідуються власником, підготовка пропозицій щодо їх вирішення.

Важливою є проблема встановлення єдиної практики застосування положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», які регулюють особливості застосування процедур банкрутства до таких боржників з метою проведення законної процедури ліквідації, задоволення вимог кредиторів

таких боржників. При цьому визначальною є розробка теоретичних основ із зазначеного питання.

Для цього слід визначити підстави порушення провадження у справах про банкрутство суб'єктів цієї категорії, порядок розгляду цих справ, порядок та форми погашення вимог кредиторів та окреслити коло проблем, які виникають при цьому.

Визначальними для формування єдиної практики застосування Закону про банкрутство є постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 18.12.2009 р. «Про судову практику у справах про банкрутство», постанови Верховного та Вищого господарського суду у справах про банкрутство, роз'яснення та інформаційні листи Вищого господарського суду з питань банкрутства.

Збільшення кількості справ про банкрутство юридичних осіб, які ліквідуються власником, та проблеми, які виникають при цьому, зумовлюють необхідність дослідження проблем, що постають при розгляді цих справ та, відповідно, погашення вимог кредиторів у цих справах.

Так, якщо Господарським судом Одеської області розглянуто у 2006–2007 рр. відповідно 180, 134 та 177 справ, то у 2010–2011 рр. цей показник склав 278 та 282 справи.

За наслідками розгляду судом основна кількість справ припинена провадженням у зв'язку із затвердженням звітів ліквідаторів та ліквідацією підприємств у порядку п. 6 ч. 1 ст. 40 Закону та погашенням вимог кредиторів їх списанням. При цьому у зв'язку з недотриманням процедури добровільної ліквідації боржником у цілому або частково Господарським судом Одеської області припиняється провадження у справах відповідно до п. 1¹ ч. 1 ст. 80 ГПК України; є випадки припинення провадження у справах у зв'язку з виконанням боржником своїх зобов'язань у порядку п. 7 ч. 2 ст. 40 Закону.

Можливість задоволення вимог кредиторів доцільно з'ясовувати залежно від правомірної та законної поведінки боржника при проведенні процедури самостійної ліквідації та надання суду достовірної інформації про фінансовий стан підприємства із заявою про порушення справи про банкрутство.

Слід зауважити, що розгляд справ цієї категорії викликає найбільший резонанс внаслідок неоднаковості практики застосування судами різних інстанцій та, відповідно, великої кількості скасованих судових рішень та інтерес з боку органів державної податкової служби, якими обстоюється думка про те, що прийняття судами рішень про визнання суб'єктів підприємницької діяльності банкрутом та їх ліквідацію без проведення перевірки державною податковою службою неможливе.

Про необхідність надання боржнику права на прохання відкрити конкурсне провадження писав ще у 1898 р. Г. Ф. Шершеневич, оскільки боржник краще за кредиторів знає стан свого майна і може виявити його нестачу, коли кредитори і не підозрюють про цю обставину [2, с. 144]. При цьому вчений звертав увагу на необхідність заохочення добросовісності боржника, яка дуже важлива в громадянському суспільстві, яке будується на началах кредиту. Оскільки взагалі конкурсне провадження представляє собою більш справедливе задоволення кредиторів, ніж окреме стягнення кожним з них, то всі законодавства допускають заявлення боржником про неспроможність як засіб відкриття конкурсного провадження [2, с. 145–146]. Власне визнання боржником неспроможності представляє більше вигоди, ніж порушення справи на прохання кредиторів. Як зазначає вчений, суд не вправі відмовити в оголошенні неспроможності, оскільки визнання боржника складає законну ознаку неоплатності, наявність якої зобов'язує суд відкрити конкурсне провадження. Жодні протести кредиторів не можуть впливати на судову постанову [2, с. 155].

Вказані висновки доречно розглядати такими, що повністю узгоджуються з принципами конкурсного провадження і сьогодні. А оскільки порушення справ про банкрутство за заявами власників боржника, щодо яких прийняте рішення про ліквідацію, викликає і сьогодні спротив кредиторів, насамперед органів державної податкової служби, банків та інших, врахування історичного досвіду актуальне як ніколи.

В. В. Джунь вказує, що у разі порушення справи про банкрутство боржника останній отримує право на тимчасовий захист від стягнень кредиторів у силу дії конкурсного мораторію, а отже, завжди існують можливості для зловживання заявником правом на цей захист. Для попередження чого доцільно передбачити окрему підставу припинення провадження у справі саме у зв'язку з відсутністю простроченої заборгованості у заявника та як наслідок перевірки наявності у діяч заявника складу правопорушення (фіктивне банкрутство). У той самий час дослідник вважає, що сумлінний боржник повинен мати право на порушення справи про своє банкрутство для попередження або збільшення безнадійної заборгованості, хоча б ця заборгованість мала лише потенційну вірогідність. Вчений пропонує декілька алгоритмів провадження у випадках подання заяви боржником, відповідно до одного з яких боржник у своїй заяві вправі оголосити себе банкрутом, що за структурою провадження означає відкриття ліквідаційної процедури разом із порушенням провадження у справі [1, с. 313–314].

При повній згоді із такою думкою в теорії все ж виглядає передчасним введення такої норми на практиці, з урахуванням наявності випадків низької правової культури, недобросовісної поведінки суб'єктів підприємницької діяльності та необхідності ретельної перевірки судом відомостей, наданих із заявою про порушення справи про банкрутство боржником. Для цього необхідно після прийняття заяви до розгляду, порушення провадження у справі, дослідження всіх наданих доказів у судовому засіданні прийняти рішення про визнання банкрутом боржника чи відмову у цьому. Вказаний порядок дій передбачено положеннями Закону України № 4212-УІ від 22.12.2011 р., згідно з якими у всіх справах про банкрутство суд вирішує питання прийняття заяви, призначення судового засідання і тільки потім порушення провадження у справі про банкрутство. Рішення про визнання боржника банкрутом чи відмову приймається судом тільки у наступному засіданні. На наш погляд, вказаний порядок

надає можливість суду оцінити дотримання боржником всіх вимог Закону повною мірою.

Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, який ліквідується власником, були передбачені ст. 51 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції від 30.06.1999 р. № 784-XIV. Якщо вартості майна боржника – юридичної особи, щодо якого прийняте рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог кредиторів, така юридична особа ліквідується в порядку, передбаченому цим Законом. У разі виявлення зазначених обставин ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язані звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи. У разі виявлення обставин, зазначених в абзаці першому цієї частини, після прийняття рішення про ліквідацію до створення ліквідаційної комісії (призначення ліквідатора) заява про порушення справи про банкрутство подається власником майна боржника (уповноваженою ним особою). За результатами розгляду заяви про порушення справи про банкрутство юридичної особи, майна якої недостатньо для задоволення вимог кредиторів, господарський суд визнає боржника, який ліквідується, банкрутом, відкриває ліквідаційну процедуру, призначає ліквідатора, здійснює офіційне оприлюднення ухвали про визнання боржника, який ліквідується, банкрутом. Обов'язки ліквідатора можуть бути покладені на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) незалежно від наявності в нього ліцензії. Кредитори мають право заявити свої претензії до боржника, який ліквідується, в місячний строк з дня публікації оголошення про визнання боржника, який ліквідується, банкрутом.

Можна із впевненістю говорити про те, що застосування скороченого порядку розгляду вказаних справ дозволяє вирішити задачі економії часу скорішого списання безнадійних боргів, що впливає на фінансовий стан кредиторів.

Правила припинення юридичних осіб та

суб'єктів господарювання встановлені нормами Цивільного та Господарського кодексів. Робота ліквідаційної комісії регламентована положеннями статей 105, 110, 111 ЦК та ст. 60 ГК України, якими передбачено чіткі обов'язки ліквідаційної комісії у встановленні строки повідомити орган державної реєстрації про припинення; розмістити відповідне оголошення про ліквідацію та строки заявлення вимог кредиторів; повідомити орган державної податкової служби; вжити заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості, оцінки наявного майна, розрахунків з кредиторами та складення ліквідаційного балансу на затвердження власнику.

Таким чином, для визначення фінансово-економічного стану товариства (співвідношення його активу та пасиву), який господарському суду необхідний для дослідження факту наявності або відсутності підстав для порушення провадження у справі про банкрутство боржника, що ліквідується власником, та оцінки роботи ліквідаційної комісії боржник зобов'язаний вжити заходів, передбачених положеннями Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Цивільного та Господарського кодексів України, що регулюють етапи проведення досудової процедури ліквідації товариства у загальному порядку.

Позиція про те, що дотримання визначених вимог та сукупність вказаних дій із доданням доказів саме на момент звернення із заявою про порушення справи про банкрутство є підставою для звернення ліквідатора із заявою про порушення справи про банкрутство в порядку ст. 51 Закону та складає предмет спору у справі про банкрутство за особливою процедурою, що порушується в порядку норм цієї статті, відображена у постанові Верховного Суду від 10.06.2008 р. № 15/682-б, Вищого господарського суду від 08.06.2011 р. № 1-7/83-09-1286, від 05.09.2012 р. № 5011-15/5207-2012 та інших.

Слід відмітити, що всі відомості про створення та роботу ліквідаційної комісії повинні міститись у Єдиному державному реєстрі, як передбачено ст. 17 Закону України «Про

державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців». Однак, як свідчить практика, у витягах з Державного реєстру вся вказана інформація відсутня, як правило, внаслідок неподання її боржником.

Тому слід законодавчо закріпити обов'язковість внесення інформації боржником до Державного реєстру з можливістю використання їх судом при розгляді справ про банкрутство.

Всі вищевказані вимоги повною мірою стосуються і підстав порушення справ про банкрутство за процедурою, передбаченою ст. 95 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 22.12.2011 р. № 4212-VI.

Положення ч. 1 ст. 95 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 22.12.2011 р. повторюють ч. 1 ст. 51 Закону від 14.05.1992 р. Доповнено нову редакцію Закону ч. 2 ст. 95, в якій визначено обов'язковою умовою звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство дотримання боржником порядку ліквідації юридичної особи відповідно до законодавства України.

Беручи до уваги викладені положення законодавства, суд, як і при проведенні процедури за ст. 51 Закону від 14.05.1992 р. оцінює дотримання боржником порядку ліквідації, передбаченої положеннями Цивільного та Господарського кодексів України, які досліджені раніше.

Невиконання ж цих вимог є підставою для відмови у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, як вказано у ч. 5 ст. 95 Закону. Не визначено тільки, яким чином і який орган встановлює факт невиконання вимог ч. 1 ст. 95 Закону. Вважаємо, що встановлення цього факту знаходиться в компетенції господарського суду, який у випадку дотримання вимог Закону приймає постанову про визнання боржника банкрутом, у випадку недотримання – відмовляє. Визначення ж цих підстав додатково іншими органами може потягнути за собою невиконання

рішення суду, яке набрало законної сили, та проблеми у визначенні статусу особи, яка ліквідована рішенням суду, без внесення запису про це до реєстру. Таким чином, вважаємо необхідним виключити це положення із норм Закону.

Обов'язки ліквідатора, як вказано у ч. 2 ст. 95 цього Закону, можуть бути покладені на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) незалежно від наявності у нього статусу арбітражного керуючого. На наш погляд, призначення ліквідатором голови ліквідаційної комісії можливе лише у випадку, коли суд упевнений у достовірності та повній відповідності фактичним обставинам наданих боржником доказів на підтвердження свого фінансового стану.

Як свідчить практика Господарського суду Одеської області, переважна кількість заяв про порушення справ про банкрутство у порядку ст. 51 Закону від 14.05.1992 р. і ст. 95 Закону від 22.12.2011 р. подається ліквідаторами у зв'язку з повною відсутністю майна для задоволення вимог кредиторів. В основній масі цих справ ліквідатором суд призначає голову ліквідаційної комісії, оскільки суд тільки констатує факт неспроможності та ліквідує таке підприємство, при цьому борги кредиторів визнаються погашеними у зв'язку з недостатністю ліквідаційної маси. Таке призначення дозволяє більш ефективно розглядати справи у випадку відсутності майна, оскільки основна частина роботи проведена тією самою особою в досудовій ліквідаційній процедурі, тому не потребує додаткових витрат у часі для передачі документації та витрат на оплату послуг арбітражного керуючого.

Однак за наявності активів банкрута, з метою належного формування ліквідаційної маси та забезпечення продажу майна в порядку, передбаченому Законом про банкрутство, та задоволення всіх вимог кредиторів за рахунок отриманих коштів, судом призначаються арбітражні керуючі, які здійснюють вказані заходи. Такі призначення дозволяють суду контролювати роботу арбітражних керуючих суду на предмет відповідності нормам Закону, а державному органу з пи-

тань банкрутства – на предмет дотримання ліцензійних умов діяльності.

Законом встановлений особливий порядок виявлення кредиторів у справах цієї категорії. Відповідно до ч. 3 ст. 95 Закону кредитори мають право заявити свої вимоги до боржника, який ліквідується, у місячний строк з дня офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника, який ліквідується, банкрутом, на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає. Особи, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не є конкурсними кредиторами, а їх вимоги погашаються в шосту чергу.

Враховуючи ч. 1¹ Прикінцевих та перехідних положень цього Закону, ця норма набуває чинності через два роки після опублікування Закону, тобто 19.01.2014 р., до набрання чинності цими положеннями офіційне оприлюднення відомостей щодо справи про банкрутство здійснюється, як і раніше, в офіційних друкованих органах «Голос України» чи «Урядовий кур'єр».

Як і у попередній редакції Закону, на нашу думку, не зовсім вдало визначено порядок виявлення кредиторів у таких справах, оскільки за відсутності обов'язку кредиторів звернутись саме до суду, кредитори звертаються і до ліквідатора, і до суду, що тягне неоднакову практику їх розгляду судом. Звернення ж до ліквідатора, по-перше, не розглядається судом, а відповідно, не фіксується ухвалою суду, по-друге, не дає права особі набути у повному обсязі статусу кредитора у справі, тобто сторони, а відповідно – реалізувати свої права.

Тому видається необхідним доповнити ч. 3 ст. 95 Закону положенням про обов'язок кредитора звернутись саме до суду із заявою про визнання грошових вимог до банкрута з дотриманням вимог, визначених у ч. 3 ст. 23 Закону.

Положеннями ст. 51 Закону від 14.05.1992 р. і ст. 95 Закону від 22.12.2011 р. формування та затвердження судом реєстру вимог кредиторів не вимагається, оскільки

фактично цей реєстр повинен бути складений у досудовій процедурі ліквідації, яка проводиться до порушення провадження у справі. Тому в більшості справ цієї категорії судом складення реєстру не здійснюється. Однак вважається необхідним формування реєстру вимог кредиторів у випадку наявності великої кількості кредиторів та наявності майна, яке слід включати в ліквідаційну масу для реалізації з метою формування комітету кредиторів для прийняття відповідних рішень (припинення повноважень ліквідатора та призначення нового арбітражного керуючого, встановлення порядку продажу майна банкрута, розгляду та затвердження звіту ліквідатора та задоволення вимог кредиторів відповідно до реєстру).

Слід зауважити, що положення російського законодавства про неспроможність передбачають, що кредитори вправі пред'явити свої вимоги до боржника, що ліквідується протягом місяця з дати опублікування оголошення про визнання боржника банкрутом відповідно до ст. 71 Федерального закону про неспроможність (банкрутство); реєстр вимог кредиторів такого боржника складається в порядку, встановленому законом, голосування на зборах та визначення черговості задоволення вимог кредиторів при введенні процедури, яка застосовується до боржника, здійснюється відповідно до розміру вимог, включених до реєстру. Вважаємо вказані положення достатньо ґрунтовними та такими, що належним чином забезпечують права кредиторів у справі про банкрутство.

Новим є положення Закону, яким визначено, що особи, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх погашення, або не заявлених взагалі, не є конкурсними, а їх вимоги погашаються в шосту чергу.

Вказане положення надасть можливість кредиторам, які пропустили строки заявлення вимог, отримати задоволення вимог за наявності активів боржника або списати вказані борги внаслідок погашення за відсутності майна.

Основною проблемою, яка виникає при розгляді справ цієї категорії, є відсутність у законодавстві України норм, які регулюють порядок переходу від процедури самостійної ліквідації до судової та перевірки її законності та норми, яка би встановлювала момент, з якого можна проводити відлік строку, протягом якого ліквідаційна комісія зобов'язана звернутись до суду. На думку П. Д. Пригузи, цей порядок слід визначати у нормах Закону про банкрутство та законодавчо закріпити такий обов'язок не пізніше 3 місяців з дня публікації оголошення про ліквідацію [5, с. 349]. Вчений вказує, що засновники не зобов'язані затверджувати складений ліквідаційною комісією проміжний ліквідаційний баланс, в якому зазначено про недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, а повинні прийняти рішення про звернення до суду, обґрунтовуючи свою думку положеннями ч. 3 ст. 7 Закону, де прямо передбачений обов'язок боржника звернутись у місячний строк до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство, у разі якщо орган, уповноважений установчими документами або законодавством, прийняв рішення про ліквідацію [5, с. 350].

Погоджуючись із думкою наведеного вченого, слід зазначити, що законодавчо доречно встановити не тільки обов'язок ліквідаційної комісії звернутись до суду у чітко визначений термін, а й встановити санкції за порушення цього обов'язку. Затвердження ж проміжного ліквідаційного балансу ліквідаційною комісією має формальний характер та не є обов'язковим, оскільки не є остаточним, оскільки добровільна ліквідаційна процедура не закінчена, а формується остаточний ліквідаційний баланс за наслідками проведення судової ліквідаційної процедури.

Як вказує Б. М. Поляков, погашення грошового зобов'язання кредиторів у справах про банкрутство суб'єктів підприємницької діяльності може відбуватись шляхом проведення новації та відступного, оплати, заліку зустрічних однорідних вимог; прощенням (списанням), недостатністю ліквідаційної маси; застосування строку граничної давності [4, с. 149].

У справах про банкрутство боржника, що ліквідується власником, погашення вимог кредиторів здійснюється, насамперед, шляхом їх задоволення (оплати) або списання внаслідок недостатності коштів. Однак кількість справ, у яких таке задоволення відбулося, незначна, оскільки основна маса заяв від ліквідаційної комісії надходить з обґрунтуванням того, що майна у боржника немає, тому таке задоволення неможливе та всі вимоги кредиторів погашаються шляхом списання.

Б. М. Поляков вважає, що залік взаємних вимог можливий лише до порушення справи про банкрутство або за умовами плану санації чи мирової угоди; прощення боргів можливе лише за умовами мирової угоди [3, с. 105].

У розвиток цієї думки слід зазначити, що погашення вимог кредиторів у справах про банкрутство цієї категорії може відбуватися лише шляхом їх оплати та списання внаслідок недостатності ліквідаційної маси; оскільки застосовується скорочена процедура та після порушення справи вводиться ліквідаційна процедура без застосування процедур розпорядження майном та санації.

Теоретично укладення мирової угоди можливе у ліквідаційній процедурі та введення санації – після прийняття боржника банкрутом, однак, як свідчить практика, такі випадки відсутні та в основному у таких справах використовується така форма погашення вимог, як недостатність ліквідаційної маси.

Однак існує позиція про те, що юридична особа не повинна позбавлятися права на припинення ліквідації після переходу до застосування законодавства про банкрутство, за загальними правилами цивільного права. Таку думку обстоює російська вчена М. В. Телюкіна [6, с. 513]. Зазначене справедливо і для українського законодавства про банкрутство, тому слід підтримати думку вченої, зважаючи на те, що саме у цьому випадку закон передбачає застосування до боржника процедур мирової угоди чи санації.

Ліквідаційні заходи у справах про банкрутство боржника, що ліквідується власни-

ком, повинні здійснюватись за правилами розділу III Закону, яким регулюється порядок формування ліквідаційної маси банкрута, проведення оцінки майна банкрута, його продаж та задоволення вимог кредиторів у встановленій черговості.

Законом встановлені новели в частині прав та обов'язків засновників та їх відповідальності. Стаття 39 Закону передбачає, що власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника у будь-який час до закінчення ліквідаційної процедури має право одночасно задовольнити усі вимоги конкурсних кредиторів відповідно до реєстру вимог кредиторів або надати боржнику грошові кошти, достатні для задоволення всіх вимог кредиторів, у порядку та на умовах, передбачених ст. 31 цього Закону. Власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника може брати участь в обговоренні звіту ліквідатора та мирової угоди, а також може заявляти клопотання про погашення заборгованості або перехід до процедури санації.

У разі виконання зобов'язань боржника власником майна боржника надання звіту ліквідатором відбувається у порядку, передбаченому ст. 46 цього Закону.

Ці новели є дуже важливими, оскільки раніше механізму задоволення напряду вимог кредиторів за рахунок третіх осіб, у т. ч. і власників майна, без укладення мирової угоди чи проведення санації закон не передбачав. Цей механізм дозволить у короткий термін задовольнити вимоги кредиторів і зберегти суб'єкт підприємницької діяльності.

Однак для реалізації цих заходів слід вирішити питання щодо визначення підстав та джерел оплати боргу та можливості припинення провадження у справах цієї категорії у зв'язку із задоволенням вимог кредиторів, оскільки після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом повноваження власників майна боржника припиняються.

Положення ч. 5 ст. 41 Закону надають ліквідатору право під час здійснення своїх повноважень заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями

боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

При цьому передбачається, що у разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Законом.

Відповідно до ч. 6 ст. 95 цього Закону власник майна боржника (уповноважена ним особа), керівник боржника, голова ліквідаційної комісії (ліквідатора), які допустили порушення вимог ч. 1 цієї статті, несуть солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів. Питання порушення власником майна боржника (уповноваженою ним особою), керівником боржника, головою ліквідаційної комісії (ліквідатором) вимог ч. 1 цієї статті підлягає розгляду господарським судом при проведенні ліквідаційної процедури відповідно до цього Закону. У разі виявлення такого порушення про це зазначається в ухвалі господарського суду про затвердження ліквідаційного балансу та звіту ліквідатора банкрута, що є підставою для подальшого звернення кредиторів до власника майна боржника (уповноважені ним особи), керівника боржника, голови ліквідаційної комісії (ліквідатора).

На наше переконання, застосування вказаних механізмів може стати підставою для розширення можливостей погашення вимог кредиторів. Однак потребує подальшого врегулювання порядок пред'явлення та розгляду заяви ліквідатора до особи, яка несе субсидіарну відповідальність з урахуванням

положень ст. 619 ЦК України (в рамках справи про банкрутство або у позовному провадженні).

Незавершеною здається норма про можливість подальшого звернення кредиторів до власника майна боржника, керівника боржника після затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу, оскільки проведення вказаних заходів тягне за собою погашення всіх незадоволених вимог, тому необхідно відокремити ці вимоги від тих, які вважаються погашеними, для того щоб не було перешкоди у заявленні цих вимог до вказаних осіб.

Визначальним при розгляді питань застосування субсидіарної відповідальності до засновників банкрута у зв'язку з доведенням до банкрутства є встановлення факту саме доведення до банкрутства, що може стати темою окремого дослідження.

Здійснене дослідження свідчить про наявність деяких прогалин у регулюванні порядку розгляду справ про банкрутство боржника, який ліквідується власником, та погашенні вимог його кредиторів і дає підстави дійти таких висновків.

1. Особливий (скорочений) порядок розгляду справ про банкрутство боржника, що ліквідується власником, дозволяє вирішити задачі економії часу для проведення ліквідації боржника, який припинив діяльність, та скорішого списання безнадійних боргів, що позитивно впливає на фінансовий стан кредиторів.

2. Підставою порушення провадження у справі про банкрутство за положеннями ст. 95 Закону є дотримання процедури самотійної ліквідації, передбаченої положеннями цивільного та господарського законодавства, а можливість задоволення вимог кредиторів прямо залежить від правомірної та законної поведінки боржника при проведенні процедури самотійної ліквідації та надання суду достовірної інформації про фінансовий стан підприємства із заявою про порушення справи про банкрутство. Затвердження проміжного ліквідаційного балансу не є обов'язковою вимогою для звернення ліквідаційної комісії до суду.

3. Процес переходу від добровільної до судової процедури ліквідації повинен визначатись положеннями Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

4. Призначення ліквідатором банкрута голови ліквідаційної комісії дозволяє більш ефективно розглядати справи у випадку відсутності майна банкрута. За наявності активів банкрута, з метою належного формування ліквідаційної маси та забезпечення продажу майна в порядку, передбаченому Законом про банкрутство, і задоволення всіх вимог кредиторів за рахунок отриманих коштів, доцільно призначати ліквідаторами арбітражних керуючих.

5. Ліквідаційні заходи у справах про банкрутство боржника, що ліквідується власником, здійснюються за правилами розділу III вищезазначеного Закону.

6. У більшості справ про банкрутство боржника, що ліквідується власником, використовується така форма погашення вимог, як недостатність ліквідаційної маси.

7. Юридична особа не повинна позбавлятися права на припинення ліквідації після переходу до застосування законодавства про банкрутство, зважаючи на те, що саме у цьому випадку Закон передбачає застосування до боржника процедур мирової угоди чи санації.

8. Визначальним при розгляді питань застосування субсидіарної відповідальності до засновників банкрута у зв'язку з доведенням до банкрутства є наявність факту саме доведення до банкрутства, встановленого судом.

У зв'язку з викладеним пропонуються такі зміни до законодавства.

1. Закріпити обов'язковість внесення інформації боржником про всі дії комісії з припинення до Єдиного державного реєстру

юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

2. Виключити положення ч. 5 ст. 95 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» про відмову у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців внаслідок невиконання вимог ч. 1 цієї статті із норм Закону.

3. Доповнити ч. 3 ст. 95 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» положенням про обов'язок кредитора звернутись саме до суду із заявою про визнання грошових вимог до банкрута з дотриманням вимог, визначених у ч. 3 ст. 23 Закону.

4. Доповнити ст. 95 Закону наступною нормою: «При проведенні ліквідаційної процедури слід керуватись загальними нормами закону, які регулюють проведення ліквідаційної процедури у справах про банкрутство».

5. Доповнити ст. 95 Закону положенням про необхідність формування реєстру вимог кредиторів у випадку наявності великої кількості кредиторів та майна банкрута.

6. Встановити санкції за порушення ліквідаційною комісією обов'язку звернутись до суду у визначені терміни.

7. Узгодити норму про можливість подальшого звернення кредиторів до власника майна боржника, керівника боржника після затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу з положеннями про погашення вимог кредиторів при припиненні справи.

8. Для реалізації заходів для задоволення вимог кредиторів за рахунок власників майна боржника чи третіх осіб вирішити питання щодо визначення підстав та джерел оплати боргу.

Список використаних джерел

1. Джуль В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку та особливості становлення в Україні : монографія / В. В. Джуль. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Юридическая практика, 2006. – 384 с.
2. Шершеневич Г. Ф. Конкурсное право / Г. Ф. Шершеневич. – Казань : Типография Императорского Университета, 1889.

3. Поляков Б. М. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р. № 2343-XII в редакції Закону України від 22 грудня 2011 р. № 4212-VI (наук.-практ. ком.) / Б. М. Поляков // Санація і банкрутство. – 2012. – № 3–4.

4. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студен. вищ. навч. закл. / Б. М. Поляков. – К. : Ін Юре, 2011. – 560 с.

5. Пригуза П. Д. Проблеми теорії і практики конкурсного права в Україні: неспроможність та банкрутство : монографія / П. Д. Пригуза. – Х. : Харків юридичний, 2009. – 528 с.

6. Телюкина М. В. Конкурсное право. Теория и практика несостоятельности (банкротства) / М. В. Телюкина. – М. : Дело, 2002. – 536 с.

Грабован Л. И. Проблемы погашения требований кредиторов при рассмотрении дел о банкротстве должника, который ликвидируется собственником.

В статье исследуются проблемы рассмотрения дел о банкротстве должника, который ликвидируется собственником; способы и порядок погашения требований кредиторов в этих делах; проводится анализ норм законодательства Украины, научных исследований и практики хозяйственных судов; предлагаются изменения в законодательство о банкротстве.

Ключевые слова: банкротство, должник, который ликвидируется собственником, требования кредиторов, погашенные требования кредиторов, ликвидация юридического лица, процедура ликвидации.

Grabovan L. I. The problems arise while bankruptcy matter of the debtor liquidated by the owner and of the creditors' demands paying off is being under consideration.

In the article are examined the problems while bankruptcy matter of the debtor liquidated by the owner and of the creditors' demands paying off is being under consideration, the methods and established order of the creditors' demands paying off in such matters. There are also analyzed the Ukrainian legislation, scientific investigations, economical courts' practice and the additions entering in the legislation in respect of the bankruptcy matters are submitted.

Key words: bankruptcy, debtor liquidated by the owner, creditors' demands, repayment of the creditors' demands, juridical person's liquidation, liquidation proceeding.